

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

ECONOMY. ZARZĄDZANIE.
*TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE
ASPEKTY ROZWOJU
WSPÓŁCZESNEJ NAUKI*

Częstochowa (PL)

29.06.2016 - 30.06.2016

СБОРНИК
НАУЧНЫХ СТАТЕЙ

ЭКОНОМИКА. МЕНЕДЖМЕНТ.
*ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ
НАУКИ*

Ченстохова (PL)

29.06.2016 - 30.06.2016

U.D.C. 330+339.138+658+657+336.71+339+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "ECONOMY. ZARZĄDZANIE. TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY ROZWOJU WSPÓŁCZESNEJ NAUKI ." (29.06.2016 - 30.06.2016) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. - 40str.
ISBN: 978-83-65207-94-4

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkiem jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2016

ISBN: 978-83-65207-94-4

KOMITET ORGANIZACYJNY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;

E. Azeev, д.т.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

K. Fedorova, PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.

A. Горюхов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, dr, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

L. Nechaeva, dr, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskiego, Ukraina;

M. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;

B. Подобед, dr, Belarus;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

J. Srokosz, dr, Uniwersytet Opolski, Polska;

A. Tsimayeu, dr, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;

J. Turlukowski, dr, Uniwersytet Warszawski, Polska.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

B. Куц, д.т.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

J. Kaluža, dr. hab, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;

Р.Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И.Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университета, Беларусь;

J. Rotko, dr. hab, profesor, Instytut Nauk Prawnych PAN, Polska;

T. Szulc, dr. hab, profesor, Uniwersytet Łódzki, Polska;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ

**SEKCJA 11. ZARZĄDZANIA. MARKETING.(МЕНЕДЖМЕНТ.
МАРКЕТИНГ)**

- 1. Марусей Т.В. 5**
ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХА-
НИЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА
ВНУТРІШНЬОМУ ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ
- 2. Марусей Т.В. 11**
РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ
АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ
- 3. Михайленко М.А., Харченко В.В..... 17**
АНАЛІЗ СИСТЕМ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ЕКО-
НОМІЦІ ЗАСНОВАНИХ НА МЕТОДІ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ
SEKCJA 25. ЕКОНОМІКА. (ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ)
- 4. Захарова А. С., Шматковська Т. О..... 24**
ДО ПРОБЛЕМАТИКИ ОБРАННЯ МЕТОДУ КАЛЬКУЛЮВАН-
НЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ОБЛІКОВОМУ ПРОЦЕСІ
ПІДПРИЄМСТВА
- 5. Нарзуллаева Б. Х. 27**
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ И ФУНКЦИИ РЫНКА
- 6. Kadyrbergenova A..... 30**
PRIORITY TASKS DEVELOPMENTS OIL-PROCESSING INDUS-
TRY THE LONG TERM OF KAZAKHSTAN
- 7. Івченко В.Є..... 36**
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ-
НОГО ФЕРМЕРСТВА

SEKCJA 11. ZARZĄDZANIA. MARKETING. (МЕНЕДЖМЕНТ. МАРКЕТИНГ)

ПОД-СЕКЦИЯ 6. Механизмы регулирования экономики.

Марусей Т.В.

к.е.н., доцент кафедри інформаційних технологій
Подільського державного аграрно-технічного університету,
м. Кам'янець-Подільський

**ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ
ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
НА ВНУТРІШНЬОМУ ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ**

Ключові слова/Keywords: внутрішній продовольчий ринок /domestic food market, державне регулювання/ state regulation, сільськогосподарські підприємства/ agricultural enterprises, сільськогосподарська продукція/ agricultural produce, організаційно-економічний механізм/ organizational and economic mechanism.

В останні роки на державному рівні вжито ряд заходів з подолання аграрної кризи та створено умови ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку, зокрема, прийнято законодавчі та інші нормативно-правові акти з питань прозорості аграрного ринку, вдосконалення функціонування ринків продовольчих товарів. Однак існує ще багато проблем у формуванні ефективного організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку.

У практиці сьогодення використання економічних законів здійснюється через організаційно-економічний механізм. Організаційно-економічний механізм є способом функціонування сільськогосподарського виробництва з притаманними йому формами і методами використання економічних законів. За допомогою цього механізму здійснюється управління діяльністю сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку. Організаційно-економічний механізм відтворює всю систему економічних відносин, а не якусь її частину.

Організаційно-економічний механізм є досить складною системою впливу на інтереси та різні сторони діяльності сільськогосподарських підприємств. Організаційно-економічний механізм безпосередньо впливає на

сільськогосподарське виробництво, стимулюючи чи, навпаки, стримуючи його зростання. Ефективність дії організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств буде залежати від оптимального вибору інструментів, важелів та дієвості їх впливу на функціонування сільськогосподарських підприємств. Зміна структурних частин, обраних інструментів та важелів впливу автоматично буде викликати зміну в організаційно-економічному механізмі та зміну наслідків його дії. Крім того необхідно враховувати і особливості функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку. З урахуванням зазначеного, визначення організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку подається в такому авторському трактуванні.

Організаційно-економічний механізм функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку є сукупністю організаційних і економічних елементів сільськогосподарських підприємств, що забезпечують максимально можливу стійкість підприємства на ринку збуту і отримання максимального результату від ринкової діяльності з мінімальними витратами, що на відміну від усталеного тлумачення господарського механізму передбачає його формування і реалізацію в системі збуту сільськогосподарської продукції. Розгляд зазначеного поняття у широкому значенні забезпечує комплексність вивчення та розв'язання проблеми функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку.

На формування і розвиток організаційно-економічного механізму здійснюють специфічний вплив особливості сільського господарства як галузі. Разом з тим, механізм слід розглядати в двох напрямках – об'єктивному і суб'єктивному. Організаційно-економічний механізм функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку несе в собі конкретний вираз об'єктивних закономірностей, що складаються на макро- і мікроекономічному рівнях. В суб'єктивному ж плані організаційно-економічний механізм функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку можна розглядати як систему свідомо встановлюваних форм і методів організації, управління, планування, фінансування, ціноутворення, стимулювання, кредитування, обліку і контролю. Він формується і реалізується на декількох рівнях: країни, регіону, району, підприємства, підрозділу.

Така багаторівнева система їх побудови припускає і синхронну їх взаємодію. Збої в механізмі, сформованому на рівні країни, можуть викликати процеси дестабілізуючого характеру в сільськогосподарських підприємствах. І, навпаки, елемент організаційно-економічного механізму вищого порядку (наприклад, організаційно-економічний механізм аграрного сектора країни, що розвивається) може посилюватися в конкретному районі, на рівні конкретного господарства.

Як зазначає О.Березін, одним з елементів аграрного ринку є продовольчий ринок, що є сферою взаємодії суб'єктів ринку із забезпечення виробництва і вільного руху сільськогосподарської продукції, продовольчих товарів, технологій, засобів виробництва і послуг для агропромислового комплексу [9, с.75]. В цілому слід погодитися з О.Березіним, що ринок сільськогосподарської продукції по суті є продовольчим ринком. Однак, при цьому технології, засоби виробництва і послуги для агропромислового комплексу не є об'єктами продовольчого ринку.

Як відзначає П. Саблук, формування ефективного продовольчого ринку є достатньо складною проблемою, що вимагає рішення комплексу внутрішніх суперечностей: необхідності досягнення і збереження здорового конкурентного середовища з одночасним забезпеченням можливостей позаринкового узгодження дій суб'єктів ринкових відносин. Усе це потребує певних принципів формування організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішніх продовольчих ринках зарубіжних держав.

Нестабільність цін продукції аграрного сектора є наслідком відносно повільного реагування аграрних товаровиробників на зміни попиту на продовольство. Обсяги продукції аграрного сектора плануються наперед, і у разі, коли такі плани в умовах ризикового виробництва сільськогосподарської продукції виявляються хибними, результативний її надлишок чи дефіцит не можуть бути скориговані до початку наступного виробничого циклу. Після посіву майже нічого вже не можна радикально змінити відносно збільшення чи зменшення обсягу продукції у відповідь на зміни ринкової кон'юнктури. Поки ціни на продукцію покривають поточні витрати, вони задовольняють виробників, навіть якщо ці ціни дуже стрімко знизяться.

Нестабільність цін сільгосппродукції призводить до нестабільності прибутку сільгоспвиробників. У той час як валовий дохід сільського господарства звичайно змінюється не так стрімко, як ціна конкретних видів продукції,

прибуток може змінюватися набагато значніше, ніж ціни. Сільгоспвиробник не має змоги компенсувати зниження ціни його продукції зменшенням вже здійснених витрат (техніка, добрива тощо).

Практично у всіх товаровиробників аграрної продукції прибутки є значно меншими порівняно з прибутками інших сфер економіки. Уряди країн вживають спеціальних заходів, щоб підтримувати ціни на продукцію та прибутки аграрного сектора на рівні, вищому за той, який сформувався б за умов нерегульованого продовольчого ринку (імпортні тарифи та мита, імпортні квоти, імпортні субсидії, прямі виплати сільгоспвиробникам тощо).

Тарифи та імпортні мита можуть бути ефективними, якщо країна імпортує лише частину необхідних продуктів харчування. Експортні субсидії призводять до перевищення ціни на продукцію на внутрішньому ринку порівняно із зовнішнім. Застосування експортних субсидій вимагає додержання суворого контролю над імпортом задля запобігання того, щоб імпорт не знизив різко ціни внутрішнього ринку. Прямі виплати сільгоспвиробникам застосовуються з метою підтримання споживчих цін на прийнятному рівні і одночасного забезпечення сільгоспвиробникам середньої норми прибутку. Обмеження виробництва має метою стабілізацію цін. Підтвердженням цьому є тенденції розвитку світового продовольчого ринку [15, с. 248 – 251].

Враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід, при формуванні організаційно-економічного механізму функціонування сільськогосподарських підприємств на внутрішньому продовольчому ринку слід виходити з наступних основних принципів:

- розвиток села як єдиного соціально-економічного, територіального, природного і культурно-історичного комплексу, що виконує виробничі, соціально-демографічні, культурні, природоохоронні і рекреаційні функції;
- використання всіх видів ресурсів (капіталів), які доступні місцевим сільським співтовариствам, включаючи природний капітал (земля, вода, ліс, тваринний і рослинний світ і ін.), людський капітал (здоров'я, знання, навички людей), матеріальний капітал (засоби виробництва і устаткування, інфраструктура), фінансовий капітал (ліквідні заощадження, кредити, допомоги і інші);
- ув'язка програми сільського розвитку із структурною перебудовою сільськогосподарського виробництва (основної сфери зайнятості населення);

- економічна рівнодоступність об'єктів соціальної інфраструктури і соціальних послуг для всіх груп населення незалежно від заняття і місця мешкання;
- широка участь місцевого населення в плануванні і реалізації програми сільського розвитку.

Організаційно-економічний механізм господарювання сільгосптоваровиробників складається з різних елементів, взаємопов'язаних між собою, таких як: планування, ціноутворення, система оподаткування, фінансування, система інвестицій, кредитування; внутрішніх елементів, таких як: комерційний господарський розрахунок, форми організації виробництва і праці, система стимулювання, система обліку, аналізу і контролю [118, с. 283; 129, с. 57].

Єдність різноманітних цілей і інтересів господарюючих суб'єктів може бути досягнута на основі ефективного функціонування цілісного організаційно-економічного механізму господарювання, що є складовим елементом загального народногосподарського механізму.

Сільськогосподарські підприємства як будь-яка система в умовах економічної кризи перебуває у нестійкому стані. Нестійкий стан характеризується порушеннями у виробничому процесі, неритмічним виробництвом сільськогосподарської продукції та незадовільним попитом на неї, несвоєчасним матеріально-технічним постачанням, незадовільним психологічним кліматом. Стійкий стан виробництва забезпечується головним чином створенням адекватної та ефективної системи управління. Основною умовою пристосування виробничої системи до динамічного зовнішнього оточення та нестійкого спектра внутрішніх чинників є її спроможність адаптуватися та створювати механізм використання сприятливих тенденцій, що з'являються. Це забезпечується гнучкістю структури підприємства, під якою розуміють спроможність системи цілеспрямовано адаптуватись до мінливого, складного середовища і здійснювати цей процес пристосування з мінімальними витратами.

Для забезпечення ефективності управління на підприємстві мають бути створені відповідні умови. До них належать: майнова відокремленість, відносна економічна самостійність, прогресивна нормативна база, система обліку руху матеріальних цінностей, витрат і продукції, раціональна система оцінки і матеріального стимулювання діяльності, економічна відповідальність за кінцеві результати праці. Тому структура механізму повинна включати організаційну та економічну складові.

У комплексі складних економічних проблем України, безпосередньо пов'язаних із трансформацією сільського господарства, винятково важливе значення має сфера підприємництва. Одним з актуальних питань для керівників сільськогосподарських підприємств є формування організаційно-економічного механізму управління, що спроможний забезпечити їх ефективність і конкурентоспроможність на ринку. Своєчасно проведена оцінка формування такого механізму на внутрішньому продовольчому ринку і розроблений на її основі комплекс заходів щодо організації збуту сільськогосподарської продукції є ключовими передумовами успішної діяльності підприємства.

Література:

1. Борян Л.О. Використання пакету Microsoft Project для розрахунків календарних планів виконання робіт в сільському господарстві/ Борян Л.О.// Вісник аграрної науки Причорномор'я, Випуск 2, Економічні науки, 2007. – С. 126–131.
2. Желены М. Управление высокими технологиями / М. Желены // Информационные технологии в бизнесе: энциклопедия / под ред. М. Желены. – СПб.: Питер, 2002. – С. 81–89. – (Серия «Бизнес-класс»).
3. Кадыкова И. Н., Шевченко Е. А. Оценка бизнеса в системе Project Expert как элемент антикризисного менеджмента // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2009. – № 1 (5). – С. 68–80.
4. Марусей Т.В., Бурлаков О.С. Інформаційні системи і технології управління сільськогосподарськими підприємствами засобами Project Expert / Марусей Т.В., Бурлаков О.С. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2012. – Вип. 20. – С. 237-242.

ПОД-СЕКЦИЯ 4. Информационные технологии в управлении.**Марусей Т.В.**

к.е.н., доцент кафедри інформаційних технологій Подільського державного аграрно-технічного університету, м. Кам'янець-Подільський

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Ключові слова/Keywords: інформація/ information, інформаційна система/ information system, підприємство/ enterprise, ефективність/ efficiency, управління/ management, інформаційне забезпечення/ dataware, комп'ютерні технології / computer technologies.

Сучасні інформаційні технології виконують ключову роль в управлінні діяльністю підприємства. На сьогодні аграрний сектор економіки характеризується різким зниженням технологічного рівня виробництва, спрацюванням знарядь праці, недостатнім обсягом продукції та зростанням її собівартості, низькою дохідністю виробництва, сповільненням інвестиційного й інноваційного процесів. У зв'язку з цим, надзвичайно важливим є впровадження нових інформаційних технологій з метою підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств, так як вони мають значну перевагу за швидкістю і якістю передачі даних порівняно з традиційними.

Інформаційні технології в аграрному виробництві в своєму розвитку пройшли довгий шлях, кожний етап якого характеризувався своїми засобами обробки інформації. Їх сучасний рівень розвитку характеризується наявністю розподіленої комп'ютерної техніки, програмного забезпечення з метою забезпечення виконання усіх функцій діяльності та управління підприємством, розвинутих комунікацій в межах структури підприємства та поза ним, діалогового режиму спілкування керівного персоналу з виконавцями, інтерактивного контролю якості виконаних операцій, інтернет-торгівлі тощо.

Згідно з визначенням, прийнятим ЮНЕСКО, інформаційні технології – це комплекс взаємозалежних, наукових, технологічних, інженерних дисциплін, що вивчають методи ефективної організації праці людей, зайнятих обробкою і зберіганням інформації; обчислювальну техніку та методи організації і взаємодії з людьми та виробничим устаткуванням, практичні додатки, а також пов'язані з усім цим соціальні, економічні і культурні проблеми [225].

Використання сучасних інформаційних технологій в управлінні аграрними підприємствами по суті є незмінним з плином часу, змінюється лише апаратне, програмне та інтелектуальне забезпечення, яке використовується, або яке доцільно використовувати в даний момент часу для досягнення поставлених завдань, слушним буде застосувати концепцію Мілана Желені [7, с. 81]. У своїй концепції Мілан Желені дотримується інструментального підходу до технології і зазначає, що вона за своєю сутністю є інструментом досягнення поставлених цілей та отримання необхідних результатів. Крім того, у своїй роботі дослідник зазначає, що будь-яку технологію можна розділити на декілька складових частин, що дозволить зрозуміти її структуру. До таких частин Мілан Желені відносить: 1) апаратне забезпечення: тобто фізична структура чи логічна схема, установка чи обладнання, що складається з механізмів і приладів; 2) програмне забезпечення: тобто набір правил, принципів та алгоритмів, які необхідні, щоб можна було використовувати апаратне забезпечення (програми, угоди, стандарти) для виконання поставлених завдань; 3) інтелектуальне забезпечення: тобто мета, причина, обґрунтування розробки та впровадження апаратного і програмного забезпечення у певний спосіб.

Основним засобом підвищення конкурентоспроможності сучасних підприємств широке застосування комп'ютерів та інформаційних систем, яке, за думкою того самого Мілана Желені, забезпечує підприємству такі основні переваги:

- 1) покращення і розширення обслуговування клієнтів;
- 2) підвищення рівня ефективності завдяки економії часу офісних працівників;
- 3) збільшення можливості навантаження та пропускну здатності;
- 4) підвищення точності інформації, і, як наслідок, зростання престижу підприємства і скорочення збитків, обумовлених помилками;
- 5) забезпечення необхідною інформацією у визначений час конкретних осіб завдяки можливості організації запиту та наявності інтерактивного режиму;
- 6) отримання керівництвом важливої інформації для планування, управління і прийняття рішень;
- 7) збільшення прибутку бізнесу.

Отже, результативність діяльності суб'єктів господарювання залежить від їх здатності генерувати, оброблювати і ефективно використовувати

інформацію, процес управління якою визначається як отримання своєчасної, точної і необхідної інформації і передача її працівникам всіх рівнів.

Розвиток сільського господарства, значною мірою, залежить від можливості і здатності керівників аграрних підприємств застосовувати більш прогресивні технології господарювання, які забезпечують ефективне використання економічного механізму відповідно до конкретних умов виробництва.

Для автоматизації основних видів господарської діяльності підприємства використовується спеціальне програмне забезпечення («1С: Управління виробничим підприємством для України», «1С: Зарплата і Управління Персоналом для України», «1С: Управління торгівлею для України», «1С: Управління торговим підприємством для України», «1С: Управління невеликою фірмою», «Парус-Виробництво», програмне середовище Microsoft Project, Project Expert).

В сільському господарстві існує велика кількість випадкових факторів (метеорологічні умови, біологічні особливості рослин, ґрунти, забезпеченість технікою, добривами), які впливають на кінцевий результат виробництва. На сільськогосподарському підприємстві потрібно так спланувати роботу, щоб найкраще використати природні фактори і наявні матеріальні ресурси.

Планування і управління комплексами робіт в сільському господарстві можуть бути виконані на основі використання сітьових методів. В цій галузі за мінімальний час потрібно виконати роботи, терміни яких в планах вказуються приблизно і уточнюються в процесі виробництва. У зв'язку з впливом природних факторів у сільському господарстві щорічно комплекси робіт виконуються в умовах деякої невизначеності.

При складанні сітьових графіків в сільському господарстві при календарному плануванні робіт тривалість виконання роботи може бути визначена на основі календарних термінів виконання сільськогосподарських робіт. Будь-яка послідовність робіт від початку графіку до його кінця є шляхом. Найбільший шлях, що витрачається на перехід від початкової події до кінцевої — це критичний шлях. Повна тривалість виконання комплексу робіт визначається на основі критичного шляху і повністю залежить від тих робіт, які лежать на ньому. Для прискорення критичних робіт перерозподіляються ресурси, які використовуються при виконанні не критичних робіт. Тривалість виконання робіт залежить від кількості виробничих ресурсів, які беруть участь у виконанні роботи. При аналізі сітьового графіка може виявитися,

що необхідна кількість ресурсів для виконання роботи у вказаний термін не співпадає з реальними можливостями виробництва. Необхідно розподілити наявні ресурси у відповідності з календарними термінами виконання робіт.

Ціль календарного планування — побудова календарного графіку, який визначає початок і кінець кожної роботи і її взаємозв'язок з іншими роботами проекту. Календарний графік повинен давати можливість виявляти критичні роботи, яким потрібно приділяти більше уваги, щоб закінчити проект в директивний термін.

Календарний план повинен для некритичних робіт визначати їх резерви часу, які можна ефективно використовувати при розподілі ресурсів. При побудові календарного графіку необхідно враховувати наявність ресурсів, тому що неможливо одночасно виконувати деякі роботи через обмеження в техніці і робітниках. Переміщуючи некритичну роботу в межах її повного резерву часу можна отримати зниження максимальної потреби в ресурсах. Об'єм розрахунків в сітьовому плануванні і управлінні дуже великий і вимагає допомоги комп'ютера і спеціального програмного забезпечення. Для цього використовується програмний засіб Microsoft Project (MS Project), який дозволяє якісно управляти проектами з мінімальними затратами часу і коштів. Цей пакет призначений для роботи з проектами малого і середнього масштабу. Найбільш близькими програмами до нього є MS Excel і MS Access. Весь проект описується в спеціальній базі даних, в яку вводять терміни виконання, характеристики робіт, ресурсів, темпи витрат ресурсів задачами. В пакеті є багато вбудованих режимів відображення проектної інформації.

В MS Project при плануванні ресурсів залежно від ситуації можливо два підходи: планування, вихідне із потреби в ресурсах, і планування, вихідне із ресурсів, які є в наявності. Але як не починай, результат однаковий: буде визначена потреба проекту в різних ресурсах і будуть виявлені слабкі місця, що перешкоджають його виконанню. Для того, щоб почати планування, необхідно ввести інформацію, кожній роботі назначити ресурси.

MS Project визначає дату закінчення проекту, використовуючи дати закінчення кожного виду робіт, які залежать від їх тривалості. Якщо для роботи збільшити або зменшити ресурси, то MS Project збільшить або зменшить тривалість цього виду робіт у відповідності зі збільшенням або зменшенням кількості одиниць ресурсів. Інколи для скорочення виконання роботи ресурсу доводиться працювати надурочно. Пакет аналізує використання ресурсів, виявляє перевантажені ресурси.

В проєкті для кожної роботи повинно бути призначена достатня кількість ресурсів на планований період. І кожному ресурсу повинен бути призначений оптимальний об'єм робіт. При невеликій кількості сільськогосподарської техніки на підприємстві тяжко вирішувати проблему перевантаження ресурсів. Для цього потрібно визначити, які ресурси і в який час перевантажені і які роботи при цьому повинні виконувати. А далі змінити кількість робочого часу необхідного для виконання конкретної роботи, тобто назначити надурочні години або роботу у вихідні дні. MS Project дозволяє використовувати календар, який налаштовується під користувача, тобто продовжувати робочий день, змінювати вихідні дні, встановлювати нічні зміни. Після внесених змін в календар можна знову зробити перерахунок.

При необхідності інформацію про ресурси можна представити у вигляді графіку. Знаходження оптимального способу реалізації проєкту в задані терміни при максимально ефективному використанні ресурсів є одним із факторів успіху і гарантом виживання підприємства. Сітьове планування при реалізації проєктів збільшує ефективність роботи і сприяє зменшенню затрат.

Пакет MS Project надає можливість:

- розробляти календарні графіки робіт;
- планувати ресурсне забезпечення;
- оптимізувати використання різних ресурсів;
- розробляти різні варіанти планів — при обмеженнях в часі і при обмеженнях в ресурсах;
- аналізувати розподіл витрат на окремі роботи;
- знаходити найбільш економний варіант реалізації проєкту.

Аграрні підприємства також використовують програму Project Expert з метою отримання допомоги у прийнятті управлінських рішень. Саме за допомогою даної комп'ютерної програми можна проаналізувати альтернативні варіанти розвитку кожного окремого проєкту і вибрати оптимальний шлях розвитку підприємства загалом; визначити потребу підприємства в грошових коштах, підібрати оптимальну схему фінансування та умови кредитування; оцінити запас міцності бізнесу, ефективність вкладень для всіх учасників проєкту; вибрати варіанти виробництва, закупівель і збуту; вести контроль за реалізацією проєктів. Усі перераховані переваги реалізуються за допомогою функціональних можливостей основних модулів програми та полегшують роботу фінансових менеджерів та бізнес-аналітиків підприємства загалом.

Використання інформації та інформаційних технологій в умовах інтенсивного розвитку ринкових відносин є одним із найбільш важливих елементів ефективного управління. Аграрні підприємства ще не в повній мірі застосовують сучасні інформаційні системи та технології для відстеження зовнішніх та внутрішніх потоків інформації, що збільшуються, використовують їх для аналізу, прогнозування, ухвалення управлінських рішень. Саме тому правильний вибір програмного забезпечення, яке б задовільнило всі потреби управління підприємством і водночас було досить економним та не потребувало великих витрат на його придбання, а також не вимагало специфічних навичок програмування. Тільки за умови вибору можна максимізувати ефективність та ведення управлінської діяльності, що є необхідним кроком на шляху до розвитку підприємства.

Література:

1. Борян Л.О. Використання пакету Microsoft Project для розрахунків календарних планів виконання робіт в сільському господарстві/ Борян Л.О.// Вісник аграрної науки Причорномор'я, Випуск 2, Економічні науки, 2007. – С. 126–131.
2. Желены М. Управление высокими технологиями / М. Желены // Информационные технологии в бизнесе: энциклопедия / под ред. М. Желены. – СПб.: Питер, 2002. – С. 81–89. – (Серия «Бизнес-класс»).
3. Кадыкова И. Н., Шевченко Е. А. Оценка бизнеса в системе Project Expert как элемент антикризисного менеджмента // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2009. – № 1 (5). – С. 68–80.
4. Марусей Т.В., Бурлаков О.С. Інформаційні системи і технології управління сільськогосподарськими підприємствами засобами Project Expert / Марусей Т.В., Бурлаков О.С. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2012. – Вип. 20. – С. 237-242.

ПОД-СЕКЦИЯ 4. Информационные технологии в управлении

Михайленко М.А.

студентка

факультету інформаційних технологій,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

Харченко В.В.

к.е.н, доцент,

кафедри інформаційних систем
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**АНАЛІЗ СИСТЕМ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ
ЗАСНОВАНИХ НА МЕТОДІ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ**

Ключові слова: управління, система підтримки прийняття рішень, метод аналізу ієрархій, інформаційні системи, сільське господарство.

Keywords: management, decision making support system, method of hierarchy analysis, information systems, agriculture.

Процес прийняття управлінських рішень постійно ускладнюється, що зумовлює необхідність залучення зовнішніх засобів. У слабоструктурованих предметних областях, де немає можливості отримання детермінованої інформації в достатній кількості, експертні технології є основним засобом підтримки прийняття рішень (ППР) [1, 7].

Клас задач, що вирішуються за допомогою інструментарію ППР є досить широким й надалі розширюється. До цього класу можна віднести такі сфери людської діяльності як: промисловість, сільське господарство, енергетика, оборона, комерція, банки, транспорт, управління економікою, медицина, інформатизація тощо. Таким чином, обсяг застосувань систем підтримки прийняття рішень (СППР), що розроблені на основі відповідних технологій ППР, постійно зростає [1, 18].

Аналіз СППР на основі МАІ досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: Єршов Д.М., Качалов Р.М., Циганок В.В., Чубукова І.О., Ішізака А., Немери П., Ліма К., Аугенброє Г., Сулліван Т. тощо.

СППР – це інтерактивна комп'ютерна система, призначена для під-

тримки прийняття рішень в слабоструктурованих та неструктурованих проблемах різних видів людської діяльності [10, 196].

Тобто основна роль СППР полягає не у заміні особи, що приймає рішення (ОПР), а саме в підвищенні ефективності її праці. Отже, основними завданнями СППР є автоматизація процесу прийняття рішень, кооперація та взаємодія між системою та людиною в процесі прийняття рішень [2, 143].

Істотними концепціями визначення СППР є:

- інтерактивна комп'ютерна (не обумовлює обов'язкового безпосереднього використання ОПР СППР);
- підтримка прийняття рішень (рішення приймає ОПР);
- слабоструктурованих і неструктурованих проблем (саме такими проблемами займаються керівники) [10, 196].

Фактично, задачі у слабоструктурованих предметних областях не можуть вирішуватись у повній мірі без залучення експертів – спеціалістів, які могли б задіяти свою компетентність (знання, досвід, інтуїцію) для побудови адекватних моделей таких складних систем і, в подальшому, на основі цих моделей оцінювати варіанти рішень [1, 18].

Тож одним із ряду методів, що використовуються у всьому світі та мають в основі експертні судження, є метод аналізу ієрархій (МАІ).

Метод аналізу ієрархій – математичний інструмент системного підходу до складних проблем прийняття рішень, що винайдений американським математиком Томасом Сааті.

МАІ не вказує ОПР будь-якого «правильного» рішення, а дозволяє йому в інтерактивному режимі знайти такий варіант (альтернативу), який найкращим чином узгоджується з його розумінням суті проблеми та вимогами до її вирішення.

Метод аналізу ієрархій використовується у всьому світі для прийняття рішень у різноманітних ситуаціях: від управління на міждержавному рівні до рішення галузевих й приватних проблем у бізнесі тощо. Аналіз проблеми прийняття рішень в МАІ починається з побудови ієрархічної структури, яка включає мету, критерії й альтернативи. Ця структура відображає розуміння проблеми ОПР [8].

Під час процесу прийняття рішень у сільському господарстві України вже використовують метод аналізу ієрархій. Підтвердженням цього виступає обговорення «Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій України на 2015-2020 рр.» Асоціації фермерів та при-

ватних землевласників, що відбулось 27 березня 2015 р [9].

Таким чином, надзвичайно актуальними та такими, що мають широке поле використання для вирішення задач пошуку ефективних управлінських рішень є СППР, що засновані на МАІ.

СППР, що засновані на МАІ, мають спільні ознаки:

- вони, звичайно, підтримують прийняття рішень на основі методу аналізу ієрархій (МАІ) та направлені на багатокритеріальну оптимізацію;
- вони представлені у вигляді стаціонарного програмного забезпечення або онлайн-ресурсу (надалі якщо СППР є онлайн-ресурсом – то це буде вказано, адже такі випадки є рідкісними);
- при прийнятті рішення залишається лише правильно задати налаштування та використати МАІ, і як наслідок буде отримано шукане рішення;
- можуть бути використані для прийняття рішень чи не у всіх предметних областях.

СППР, що засновані на МАІ (табл. 1):

1. Super Decisions Software – СППР, що була використана в багатьох науково-дослідних і практичних областях, таких як виробництво, раціональне використання навколишнього середовища, авіація, сільське господарство тощо [21].

2. Decision Lens Suite 1.10.1 – СППР, що була використана при вирішенні задач прийняття рішень у енергетиці, медицині тощо [14]. Клієнтами компанії Decision Lens є Johnson & Johnson, Genentech, Об'єднаний комітет начальників штабів США, Міністерство сільського господарства США, Військово-морські сили США, Департамент транспорту Пенсільванії [15].

3. Expert Choice Demo – СППР, що була використана при вирішенні задач прийняття рішень у промисловості, раціональному використанні навколишнього середовища, суднобудуванні, сільському господарстві тощо [16]. Пакет Expert Choice успішно використовують при плануванні своєї діяльності такі гіганти бізнесу: General Motors, Lockheed, Ford Motor Company, Ferrari, General Electric [3, 39-40].

4. Criterium Decision Plus 3.04 Student Version – СППР, що була використана при вирішенні задач прийняття рішень у матеріалознавстві, раціональному використанні навколишнього середовища тощо [13].

5. Logical Decisions v7.2 Demo – СППР, що була використана при

Таблиця 1
СППР на основі МАІ

№	Компанія	СППР	Адреса в Інтернеті
1	Creative Decisions Foundation	Super Decisions Software	http://www.superdecisions.com/super-decisions-download-page/
2	Decision Lens Inc.	Decision Lens Suite 1.10.1 Demo	http://external.informer.com/decisionlens.com/
3	Expert Choice Inc.	Expert Choice Demo	http://expertchoice.com/comparion/demo-request/
4	InfoHarvest Inc.	Criterion Decision Plus 3.04 Student Version	http://www.infoharvest.com/ihroot/infoharv/cdpfreedownloads.asp
5	Logical Decisions Inc.	Logical Decisions v7.2 Demo	http://www.logicaldecisionsshop.com/catalog/index.php?main_page=product_info&products_id=15
6	Microsoft Corporation	DAME	http://ironcake.blogspot.com/p/download-dame.html
7	MindDecider	MindDecider Pro	http://www.minddecider.com/Downloads.htm
8	MyChoiceMyDecision	123AHP	http://www.123ahp.com/
9	Senshu University	AHP calculation software by CGI	http://www.isc.senshu-u.ac.jp/~thc0456/EAHP/AHPweb.html
10	TransparentChoice	TransparentChoice Demo	http://content.transparentchoice.com/request-a-demo
11	Ventana Systems UK	RightChoice Demo	http://www.ventanasystems.co.uk/services/software/rightchoice/
12	ЦИРИТАС	Выбор	http://www.ciritas.ru/product.php?id=10

вирішенні задач прийняття рішень у медицині, раціональному використанні навколишнього середовища тощо [17].

6. **DAME** – СППР, що представляє собою безкоштовну надбудову до Microsoft Excel (Decision Analysis Module for Excel) [19];

7. **MindDecider Pro** – СППР, що була використана при вирішенні задач прийняття рішень у плануванні завдань, управлінні інвестиційними проектами, управлінні ресурсами, банківській справі, охороні навколишнього середовища, комунальних послугах, охороні здоров'я, освіті тощо [18].

8. **123AHP** – СППР у вигляді онлайн-ресуру, що надає безкоштовну

Таблиця 2

Порівняння СППР на основі МАІ

Характеристика	СППР на основі МАІ (відповідні позиції з таблиці 1)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Українізація (русифікація)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Зручний інтерфейс	+	+	±	+	-	-	+	+	-	+	+	±
Підтримка групової роботи	-	+	+	-	+	-	+	-	-	+	-	+
Поділ користувачів (ролі)	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Аналіз чутливості	+	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+	-
Побудова графіків	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+
Побудова звіту	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Здатність зберігати про- екти	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+
Довідка	+	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+	+
Доступ: + безкоштовна ± демоверсія – платна	±	±	±	±	±	+	±	+	+	±	±	±

можливість знаходити краще рішення за МАІ для недосвідчених користувачів з допомогою зручного інтерфейсу [23].

9. AHP calculation software by CGI – СППР у вигляді онлайн-ресуру, що підтримує МАІ з використанням системи CGI. Вона є безкоштовною, але не зручною у використанні, адже інтерфейс не є цілісним [12].

10. TransparentChoice Demo – СППР у вигляді онлайн-ресуру, що була використана при вирішенні задач прийняття рішень у стратегічному плануванні [22].

11. RightChoice Demo – СППР, що була використана при вирішенні задач прийняття рішень у промисловості, стратегічному плануванні тощо [20].

12. Выбор – СППР, що була використана при вирішенні задач прийняття рішень у стратегічному плануванні, розподілі ресурсів тощо [11].

Оскільки, існують різноманітні СППР, що засновані на МАІ, є логічним здійснення їх порівняння з допомогою наступної таблиці (використані результати порівнянь, що здійснювались раніше) [4, 34; 5, 5; 6, 18; 7, 65].

Звичайно, можна ще багато відмінностей навести, але найголовніші вже висвітлені вище. Тож кожна СППР на основі МАІ має власні характеристики та є відмінною від інших.

Таким чином, можна зробити висновок, що СППР, що засновані на методі аналізу ієрархій, мають широке поле використання для вирішення рі-
номанітних задач пошуку ефективних управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Циганок В.В. Моделі та методи експертної підтримки прийняття рі-
шень в слабо структурованих складних системах: дис. д-ра техн. наук.:
01.05.04 – системний аналіз і теорія оптимальних рішень / В.В. Циганок. –
К., 2013. – 307 с.
2. Харченко В.В. Використання новітніх інформаційних систем для підтрим-
ки економічного розвитку підприємницької діяльності / В.В. Харченко,
Ю.В. Шевчук // Збірник наукових праць Черкаського державного технологіч-
ного університету. Сер.: Економічні науки. – 2011. – Вип. 27 (1). – С. 142-145.
3. Ершов Д.М., Качалов Р.М. Системы поддержки принятия решений в про-
цедурах формирования комплексной стратегии предприятия / Препринт
WP/2013/299. – М.: ЦЭМИ РАН, 2013. – 60 с.
4. Миронова Н.А. Архитектура групповой системы поддержки принятия
решений с возможностью синтеза метода принятия групповых решений /
Н.А. Миронова, А.А. Скрипник // Системы обработки інформації. – 2012. –
Вип. 8. – С. 33-39.
5. Ishizaka A., Nemery P., Multi-criteria Decision Analysis: Methods and Software,
Wiley, 2013. – P. 310.
6. Lima C., Augenbroe G. The Use of Formal Methods for Decision Making in the
Planning Phase of Healthcare Facilities, Master's Thesis, Georgia Institute of
Technology, Atlanta, GA, USA, 2007. – P. 102.
7. Sullivan T. Using MCDA (multi-criteria Decision Analysis) to Prioritise
Publicly-funded Health Care: A Thesis Submitted for the Degree of Doctor of
Philosophy at the University of Otago, Dunedin, New Zealand/ T. Sullivan//
University of Otago., 2012. – P. 334.
8. Метод аналізу ієрархій (MAI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://wiki.tneu.edu.ua/index.php?title=Метод_аналізу_ієрархій
9. Обговорення «Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського госпо-
дарства та сільських територій України на 2015-2020 рр.» [Електронний
ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coop-union.org.ua/?p=3874>
10. Чубукова І.О. Курс лекцій «Data Mining» [Електронний ресурс]. – Режим
доступу: http://www.intuit.ru/goods_store/books/77

11. СППР Выбор [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ciritas.ru/product.php?id=10>
12. AHP calculation software by CGI [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.isc.senshu-u.ac.jp/~thc0456/EANP/AHPweb.html>
13. Criterium Decision Plus [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/Criterium_DecisionPlus
14. Decision Lens [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/Decision_Lens
15. Decision Lens, LinkedIn [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.linkedin.com/company/decision-lens>
16. Expert Choice [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/Expert_Choice
17. Logical Decisions [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/Logical_Decisions
18. MindDecider Pro [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.minddecider.com/>
19. Ramik J. DAME – Microsoft Excel Add-in for Solving Multicriteria Decision Problems with Scenarios / J. Ramik, R. Perzina// Proceedings of the 30th International Conference Mathematical Methods in Economics, University of Western Bohemia. – 2012. – P. 697-702. – Access mode: http://mme2012.opf.slu.cz/proceedings/pdf/120_Perzina.pdf
20. RightChoice DSS [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.modeladvisor.com/general_use/ms_office_tools/project_management/rightchoice_dss/rightchoice_dss.htm
21. Super Decisions [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/Super_Decisions
22. TransparentChoice [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.transparentchoice.com/>
23. HP [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.123ahp.com/>

Захарова А. С.

бакалавр за напрямом підготовки «облік і аудит»,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

Шматковська Т. О.

к.е.н., доц., доцент каф. обліку і аудиту,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

ДО ПРОБЛЕМАТИКИ ОБРАННЯ МЕТОДУ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ОБЛІКОВОМУ ПРОЦЕСІ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: витрати, методи калькулювання собівартості, «директ-костинг», позамовний метод, попроцесний метод, «стандарт кост».

Key words: costs, methods of calculation of the cost, «direct costing», custom method, process cost method, «standard-cost».

Собівартість продукції є одним із найважливіших показників діяльності підприємства, який впливає на рентабельність і самоокупність підприємства. Крім того, собівартість продукції визначає ступінь досягнення стратегії зниження витрат у зміцненні конкурентоспроможності підприємства.

Для вдалого відображення в обліку вартісних параметрів (характеристик) продукції потрібно виконати калькуляційні розрахунки визначення її фактичної виробничої собівартості. Калькулювання — це визначення розміру затрат у вартісному вираженні, які припадають на калькуляційну одиницю. За допомогою калькулювання обліковують собівартість [1, с. 3; 2].

В зарубіжній та вітчизняній практиці господарювання застосовують такі методи калькулювання виробничих витрат [1, с. 3-10]:

1. Калькулювання з неповним розподілом витрат («директ-костинг»).

Особливість полягає в тому, що постійна частина загальновиробничих витрат по виробках не розподіляється, а списується на собівартість реалізованої продукції [2, с. 168-170].

Можна зробити висновок, що цей метод не надає можливості визначити повну фактичну собівартість кожного виробу і, відповідно, порівняти її з відпускнуою ціною. Такий шлях калькулювання собівартості продукції призводить до появи помилок через неможливість поділу в обліку витрат на змінні та постійні.

2. Калькулювання з повним розподілом витрат включає наступні 4 основних методи, які широко застосовуються вітчизняними підприємствами:

1). позамовний – використовується при виготовленні унікального або виконаного за спеціальним замовленням виробу. Прямі витрати вираховуються в розрізі встановлених статей калькуляції по окремих виробничих замовленнях. Решта витрат враховуються за місцями їх виникнення і включаються до собівартості окремих замовлень;

2). попроцесний – застосовується на підприємствах з масовим характером виробництва одного або кількох видів продукції, коротким періодом технологічного процесу і відсутністю в більшості випадків незавершеного виробництва. Прямі й непрямі витрати обліковують за статтями калькуляції на весь випуск продукції, тому середню собівартість одиниці продукції (робіт, послуг) визначають діленням суми всіх виробничих витрат за місяць на кількість готової продукції за цей же період.

3). попередільний – використовується в галузях промисловості з серійним і потоковим виробництвом, коли однакові вироби проходять в певній послідовності через всі етапи виробництва. При цьому прямі витрати відображають у поточному обліку не за видами продукції, а за етапами технологічного процесу.

4). «стандарт-кост» – в його основі лежить попереднє нормування витрат за елементами та статтями, складання нормативних калькуляцій на основі діючих норм на окремі види виробів і їх складові частини, уточнення цих калькуляцій по мірі зміни діючих норм, можливість обчислення фактичної собівартості продукції шляхом алгебраїчного підсумовування нормативної собівартості та облікованих змін за місяць норм.

Отже, для кожного підприємства з метою економічної безпеки рекомендовано здійснювати калькулювання собівартості продукції за повними витратами, що надасть змогу визначити фактичну собівартість одиниці продукції за всією номенклатурою виробів, що випускаються, аналізувати фактичну собівартість виробів порівняно з плановою або нормативною собівартістю, а також з відпускними цінами. Підсумовуючи зазначимо, що зважаючи

на існування різних типів процесів виробництва, розроблено достатню кількість методів калькулювання собівартості продукції, які дозволяють максимально точно визначити суму понесених затрат, а отже – зменшити ризик виникнення похибок при обрахунку результативності функціонування кожного окремого господарюючого суб'єкта.

Використана література

1. Белоусова І. Проблеми обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції в промисловості / І. Белоусова, М. Чумаченко // Бухгалтерський облік та аудит. – 2009. – № 4. – С. 3–10.
2. Шматковська Т. О. До проблематики генезису та дефініції економічної категорії «витрати» / Т. О. Шматковська, Л. В. Демедюк, Т. А. Рудь // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2016. – № 2 (234). – 208 с. – Мови: укр., рос., англ. – С. 169 – 181. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://n-visnik.oneu.edu.ua/files/archive/nv_2_\(234\)_2016.pdf](http://n-visnik.oneu.edu.ua/files/archive/nv_2_(234)_2016.pdf)

ПОД- СЕКЦИЯ 2. Демография, экономика труда, социальная политика.

Бахора Хамидуллаевна Нарзуллаева

преподаватель,

Ташкентского государственного
технического университета, г. Ташкент,
Узбекистан

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ И ФУНКЦИИ РЫНКА

Summary: This article seeks to uncover the economic model of the market and its function. Privedina circuit model and the economic function of the market.

Keywords: model of market economy, the market in the economic life, economic science, economic system, problems of the economy

Опытом истории доказана экономическая прогрессивность и жизнеспособность рыночной экономической системы. В постсоциалистических странах происходит поиск приемлемой для них модели рыночной экономики. На основе рыночной организации экономики страны стремятся поднять эффективность экономики, повысить уровень жизни, укрепить демократические принципы в обществе, согласовать частный и общественный интерес. Для экономической науки понятие рынка сложное. В экономической науке есть различные трактовки рыночной системы.

Экономическая модель рынка, как и всякая экономическая модель, отражает самые существенные характеристика рынка, не учитывает специфику современного рынка. Эта модель идеального конкурентного рынка. Эта теория рынка, теоретическая абстракция. В экономической жизни рынок в конкретном «национальном мундире», в конкретной модели рыночной экономики той или иной страны, более сложная структура.

Обобщенно рынок-это поток товаров и услуг и поток денег, которые притекают на рынки, связывающие производителей и потребителей товаров.

Приводим составленную модель в 1- схеме:

Выводы из схемы:

-рынок-это экономическая система, в ней продавцы и покупатели

взаимозависимы. Фирмы и домохозяйства выступают в роли продавца и покупателя, на разных рынках их роли меняются;

– рынки согласуют экономические интересы продавцов и покупателей, нет принуждения со стороны государства. Рынок-это договорные отношения, экономическая свобода в принятии решений;

– рынок – это саморегулируемая система, в ней на равных действуют продавец и покупатель. Производство, фирмы работают с учетом спроса. Конкуренция выявляет цены и контролирует действия субъектов рынка, принуждает работать с наименьшими издержками.

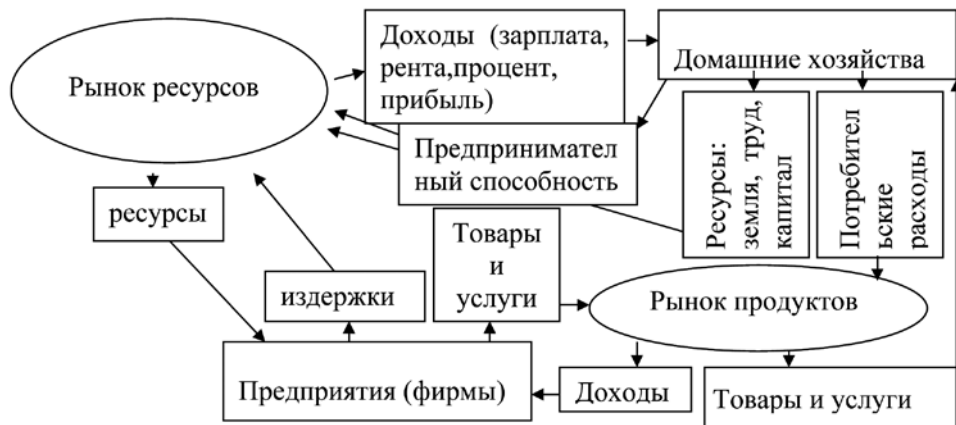
Рыночная цена – это саморегулятор экономической системы, автоматически включается в экономику, подобно «терморегулятору в холодильнике», «автопилоту в самолёте». Цена-ориентир для выбора покупки на рынке, платность как принцип рынка заставляет рационально расходовать доход.

Теперь, функции рынка приведем во 2-схеме

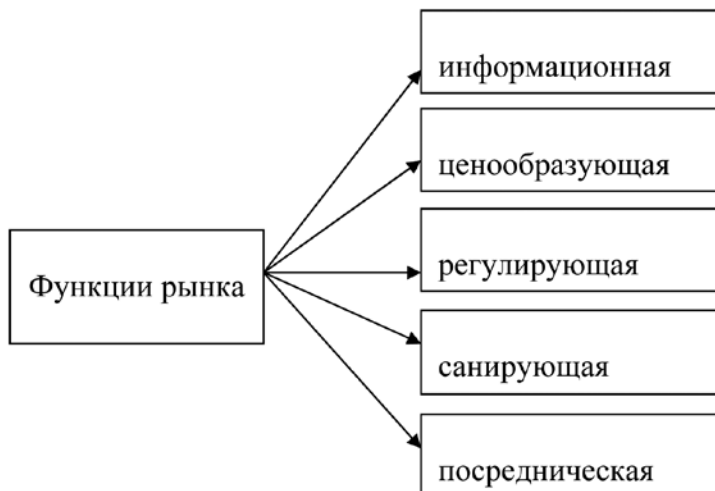
Таким образом, рыночная система-это учет экономических интересов субъектов хозяйственной деятельности, поиск путей увеличения экономической выгоды, постоянная оценка через обмен результатов производства, гибкий хозяйственный механизм, функционально обеспечивающий взаимодействие производителей и потребителей.

Но рынок – это не беспроблемная экономическая система. У нее есть свой набор экономических проблем, хотя в сравнении с АКС это экономически более прогрессивная система.

1-схема



2-схема

**Библиографический список**

1. Крамаренко В.И. и др. Методика преподавания экономических дисциплин. Учебное пособие.-Симферополь, «Таврида», 1999.



Kadyrbergenova Assel

doctoral candidate,

L.N. Gumilyov Eurasian National University,

Astana, Kazakhstan

PRIORITY TASKS DEVELOPMENTS OIL-PROCESSING INDUSTRY THE LONG TERM OF KAZAKHSTAN

***Summary.** Kazakhstan's oil reserves are an integral part of economic potential and it is not only natural resource component, but also a complex system, each component of which is a separate proceeding. In this connection, the problem of effective use of the state's oil potential has been and remains a timely and topical issues of Kazakhstan's economy in the conditions of market relations. The limited nature of hydrocarbon resources in places high demands on the analysis of the current state of consumption for the most effective use in the future.*

Keywords: cluster, competition, competitiveness, oil and gas complex, petrochemical cluster, innovation, petrochemical complex, manufacturing industry

The main task of power strategy of the Republic of Kazakhstan is definition of ways of achievement of qualitatively new condition of fuel and energy complex, growth of competitiveness of his production and services in the world market on the basis of use of potential and establishment of priorities of development of a complex, formation of measures and mechanisms of the state power policy taking into account the predicted results of her realization. In the conditions of development of processes of globalization, increase of volume of foreign economic relations, the

Table-1

Production of oil products for 2014 in RK (in one thousand tons).

Oil product	PNHZ	ANPZ	PKOP	Mini NPZ	Gas enterprises	Export	Import	In total consumption
Oil refining	4 926	4 920	5 065	1472				
Diesel fuel	1 480	1 340	1 346	154			736	5 056
Gasoline commodity	1 240	613 1	126	30			1 018	4 027
Fuel oil commodity	794	1 521	1 101	245		2 160	57 1	558
Condensed gas	239	28	142		2 054	1 840		623
Aviation fuel	114	22	279				154	569
Coke	142	136				276		2
Bitumen	244			333				577

Source: it is made on the basis of a source [2,3,4].

problem of competitive development and competitiveness of domestic economy, her economic entities became one of central [1,10].

The competition is the main mechanism of effective functioning and development of market economy. Market economy where there is no competition and competitiveness of the made production, it is impossible to call effective, and her growth steady [5,6].

In modern conditions the most competitive branches develop by the principle of a cluster, and support of creation of clusters increases competitiveness and the most part of the companies participating in clusters and region economy in general. "Clusters are the groups of the interconnected companies concentrated on a geographical sign, the specialized suppliers, service providers, firms in the relevant branches and also connected with their activity of the organizations (for example, universities, agencies, trade associations and so forth) in the certain areas competing, but at the same time and conducting collaboration ..." [8, page 205]. It is possible to formulate differently: the cluster is a group of geographically localized interconnected companies suppliers of the equipment, accessories, the specialized services, and also the research institutes, higher education institutions and other organizations supplementing each other and increasing competitive advantages of the separate companies and a cluster, but at the same time and competing with each other [4].

According to the Concept of competitiveness of the country of M. Porter, the country achieve success not just in separate branches, but in group of the inter-

connected branches or in economy sector. According to M. Porter, the cluster is, first of all, the interindustry complex closed by system of reproduction communications and cemented by technological innovations.

The cluster is a complex which is formed on the basis of territorial concentration of the enterprises and the organizations interconnected and complementing each other which use benefit of the close arrangement and the specialization for ensuring the competitive advantages in the markets.

The assessment of competitiveness of national economy can lean on such indicators as: 1) degree of complexity of use of raw material resources; 2) specific weight of release of environmentally friendly production; 3) the level of environmental pollution put as a result of irrational operation of fields and unsatisfactory recycling [7,10].

Perspective development of oil processing branch has to be focused on steady ensuring needs of Kazakhstan for all types of fuel due to own production by expansion of specialization and deepening of oil refining. And therefore the choice of strategy of development of branch, in our opinion, is defined by a set of factors and, first of all, a level of development of capacity of the oil enterprises, use of the economic mechanism, change of the relation to a role of branch in structure of the industry and to the place in domestic economy [3,9].

As a result of economic growth in recent years in Kazakhstan there are tendencies similar world – growth of consumption and change of the range of the consumed oil products, toughening of requirements to quality of fuel.

On the basis of the analysis of schemes of clusters provided in figure 1 we offer the scheme of a petrochemical cluster. His basic elements are: oil-extracting farms, enterprises for oil refining, enterprises for production of the special equipment and equipment for the oil-extracting and oil processing enterprises, financial credit institutions, information and marketing centers, transport enterprises, insurance companies, research institutes and higher educational institutions, management for standardization, certification and metrology.

The solution of problems of production and oil refining requires the adjusted equipment for production and oil refining. Due to the lack of domestic installations, the special equipment are forced to buy import which demand considerable capital investments and aren't always acceptable for work in Kazakhstan. Besides, lack of spare parts to the import equipment creates an additional problem.

On the basis of the carried-out analysis of references we developed the main directions of improvement of the mechanism of ensuring competitiveness of oil and products of her processing:

In the field of formation and development of clusters:

- to define the target markets for clusters;
- to improve corporate management;
- to develop infrastructure of clusters in the territory of the country;
- to study the international experience in development of clusters;
- to form a network of sales representatives of the republic of Kazakhstan in the leading countries – trade partners who have to cooperate closely in associations of the Kazakhstan businessmen;
- to prepare highly skilled workers and to improve their skills;
- to promote the marketing analysis of foreign markets and opportunities of export of domestic goods and services in a measure of business activation of the first Kazakhstan clusters;
- to provide special conditions for production and investments (taxes, tariffs, depreciation, etc.);
- to improve policy of the Government in the light of support and development of the chosen clusters.

In modern economy clusters gradually will have to take the place of branches, otherwise it will be impossible to provide competitiveness of the country and its regions in the global market in the long term, and the integrated regions in all visibility will be restricted by more and more “network”.

In other words, Kazakhstan should grow up full-fledged production clusters from protoclusters and on this base to develop the full-fledged network spatial organization of the country. The main task of increase of national industrial policy can consist in it. Thus, one of the perspective directions in the solution of strategic problems of a sustainable development of the country is improvement of the mechanism of ensuring competitiveness of oil and oil products on the basis of cluster approach.

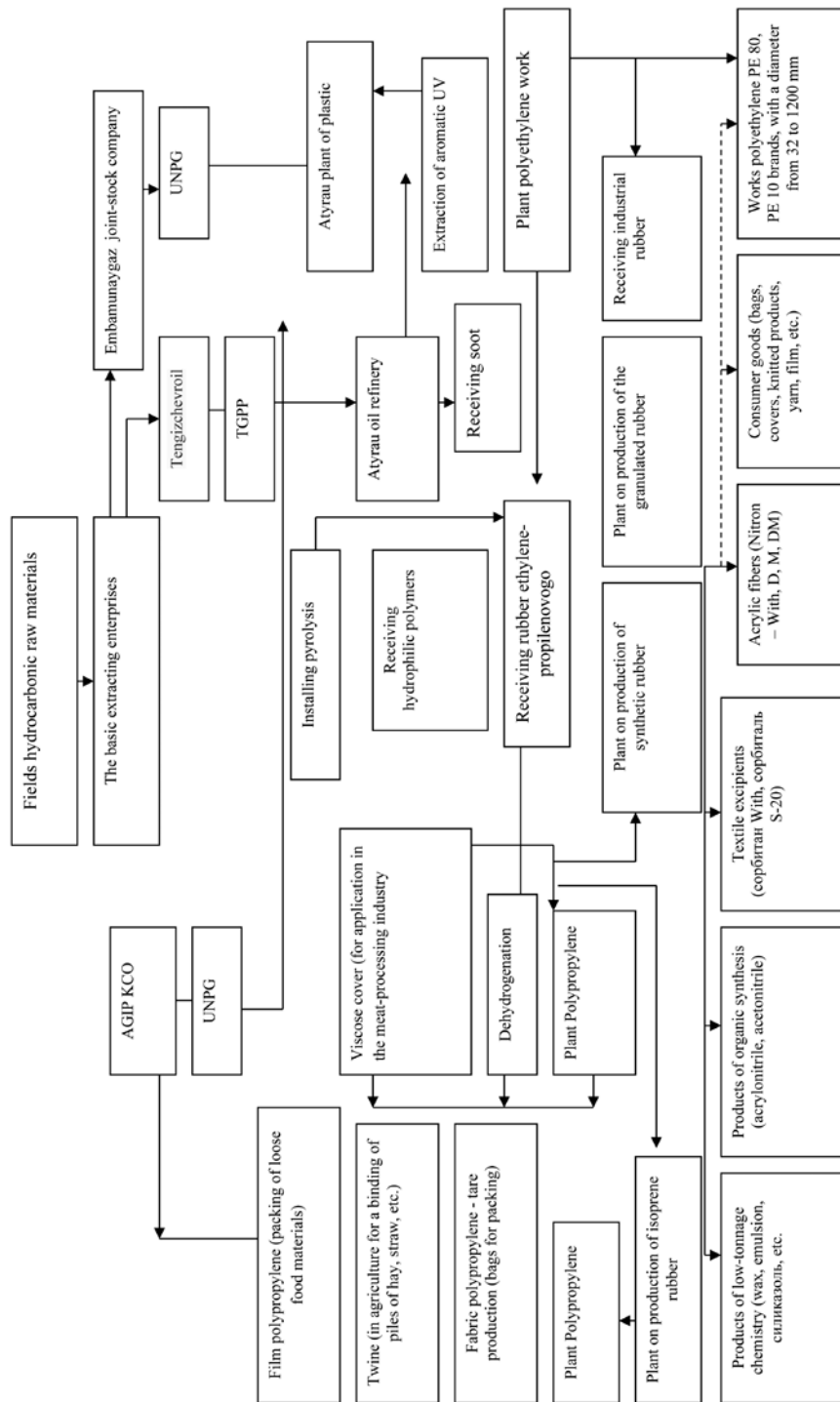


Figure 1 - Scheme of the Organization of a Petrochemical Cluster

References

1. A state program of industrial and innovative development of the Republic of Kazakhstan for 2015-2019. Astana, 2014. It is approved as the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan of August 1, 2014 No. 874//www.zakon.kz.
2. The annual report "Supply of the liquefied gas on regions of RK" for 2014. Information and analysis center of oil and gas //www.iacng.kz
3. The annual report "Import of oil products to regions of RK" for 2014 year. Information and analysis center of oil and gas//www.iacng.kz
4. The annual report "Export of oil products of a vregion of RK" for 2014 Information and analysis center of oil and gas//www.iacng.kz
5. V.A Krykov., Shmat V. V. Innovative process in oil production and economic interests: the harmonizing potential of institutional approach in state regulation of branch//Russian economic magazine.. 2005. № 3.
6. Directions of increase of competitiveness of an oil and gas complex: Reports of the seventh International scientific Nadirovsky readings "Scientific and technological development of an oil and gas complex". 2009 year. Almaty – Uralsk, Page 405-408. Zhumagulov R. B.
7. Assessment of competitiveness of an oil and gas complex of the Republic of Kazakhstan//NEA RK Bulletin. 2007 year. – № 4 (26). Page 130-135.
8. Michael E. Porter. Competition: the lane with English/ Michael E. Porter.. – M.: Williams, 2000.. – 495 pages.
9. Rayzberg B. A., etc. Modern economic dictionary. – M.: INFRA. – 2005.
10. Economic mechanisms of a clustering in oil and gas sector / Reports of the sixth International scientific Nadirovsky readings "Scientific and technological development of an oil and gas complex". 2008 year. Almaty – Aktau, – Page 199 – 205. (Zhumagulov R. B. in a co-authorship with Egorov O. I.).

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТВА

Ключові слова: сімейне фермерське господарство, євроінтеграція, зарубіжний досвід, державна підтримка.

Keywords: family farm, European integration, international experience, government support.

Перспективи розвитку сімейного фермерства в ЄС регулюються як національними політиками підтримки окремих країн, так і загальними європейськими стратегіями та заходами, зокрема: «Європа 2020» з акцентом на підвищення рівня зайнятості на сільських територіях та розвитку потенціалу сільських мешканців; пакет програм САП на 2014-2020 рр. з новим напрямом формування системи прямих виплат та заходів підтримки розвитку сільських територій; «Пакет підтримки якості продукції» із визначенням важливості географічних зазначень продукції та ролі фермерів на локальних агропродовольчих ринках та інші [1, 47].

Європейська практика державного регулювання доходів як однієї із форм соціального забезпечення передбачає виплати по безробіттю та універсальні державні пенсії, що застосовуються для власників фермерських господарств як і для інших фізичних осіб за умов бідності чи досягнення пенсійного віку. Крім того, існують спеціальні механізми виключно для фермерів для забезпечення як поточних, так і пенсійних доходів (напр. зниження податкових ставок у випадку досягнення певних рівнів річного доходу господарства). Проте такі заходи, направлені на уникнення банкрутства в особливо важкі періоди економічного розвитку, можуть сповільнити процес структурних змін.

Зважаючи на тенденцію щорічного зменшення кількості малих фермерських господарств в Польщі, з боку уряду запроваджуються програми стимулювання розвитку малих сімейних фермерських господарств, що передбачають наступні заходи: дотації для молодих фермерів, допомога при

створенні кооперативів, доплати для реструктуризації малих фермерських господарств та підтримка при відкритті бізнесу. Крім того, малі фермерські господарства можуть отримати додатково допомогу в переробці виготовленої продукції та виробництві товарів кінцевого споживання за рахунок зниження податкового навантаження [3].

Особливістю сучасних заходів САП є концентрація зусиль на розвитку фермерів, що відносяться до нового поняття «активних фермерів» з метою збереження традиційних сімейних фермерських структур та професій, а також уникнення розвитку так званих «диванних» або корпоративних фермерів, що функціонують лише номінально, здаючи сільськогосподарські угіддя, що знаходяться у їх розпорядженні, в суборенду великим корпоративним структурам (проблема є досить поширеною і у вітчизняному економічному середовищі).

Важливою для дрібних сімейних фермерських господарств є введена з 2013 року в рамках САП «Схема малого фермерства», відповідно до якої фермер може обрати спрощену систему оподаткування. Відповідно до Постанови ЄС № 1307/2013 метою впровадження даної схеми є підтримка існуючої в сільському господарстві ЄС структури малих ферм без обмеження їх розвитку до більш конкурентоздатних структур [4]. Фактична реалізація даної схеми передбачає заміну всіх прямих виплат та відшкодувань фіксованою одноразовою щорічною виплатою в розмірі від 500 до 1250 євро (за винятком мінімально встановлених меж для Кіпру, Хорватії і Словенії – 200 євро, для Мальти – 50 євро). Очікуваними результатами реалізації програми є зменшення податкового навантаження в довгостроковій перспективі, на ряду із забезпеченням більш ефективного способу підтримки малого фермерства.

Євроінтеграційні процеси висувають перед Україною додаткові умови, що, в умовах обмеженого бюджетного фінансування вітчизняного аграрного сектору, може стати серйозним викликом. Тому, за даних обставин особлива увага законотворчих та регулюючих органів державної влади має бути приділена саме нефінансовим методам підтримки сільськогосподарського виробника. Крім того, в Україні має бути визнано пріоритетність розвитку сімейного фермерства як ключової складової системи сільськогосподарського виробництва з визначенням перспектив розбудови сприятливого нормативно-правового середовища розвитку ефективних сімейних господарств.

Літэратыя

1. Family farming in Europe: challenges and prospects / Policy department B: Structural and Cohesion Policies. – EU. – 2014. – 59 p.
2. Konferencja «Rodzinne gospodarstwa rolne – najważniejsze wyzwania i priorytety» [el. res.] / Senat Rzeczypospolitej Polskiej. – Av.at: <http://www.senat.gov.pl/aktualnosci/art,6131,konferencja-rodzinne-gospodarstwa-rolne-najwazniejsze-wyzwania-i-priorytety.html>.
3. Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17.12.2013 [el. res.] / Av.at: <http://faolex.fao.org/docs/pdf/eur129505.pdf>.

